

Charakteristika doby

- v této době není žádný jednotný univerzální styl, vzniká celá řada nových literárních směrů

Přehled uměleckých směrů

Novoklasicismus

- vzniká jako reakce na spiritismus
- návrat k antice (zdroj čerpání motivů)
 - => eposy, romány
- vznikl ve Francii, trval do konce 1. sv. války
- chtěli umění vrátit eleganci
- André Gide, Paul Valéry

Unanimismus

- vznik ve Francii
- hlásá jednotu mysli
- svérázný, kolektivistický
- snaha odstranit u člověka pocit osamocení
- Jules Romains – Lidé dobré vůle

Civilismus

- styl čistě v literatuře
- civilis = občanský, lidský
- opěvování různých vymožeností techniky
- S. K. Neumann – Nové zpěvy

Vitalismus

- z lat. vita - život - myšlenka, že "Základní hodnota života je život sám o sobě"
- typická radost z prostého každodenního života
- důraz na city a na lásku

Kubismus

- zakladatelé v poezii: Max Jacob, Apollinaire
- pro literaturu nebylo typické
- pro básně není rozhodující význam ani melodičnost, ale obraz
- básně jsou netradiční z hlediska svého tvaru (tvořili z písmen obrazce, které byly ve vztahu k dané básni)
- mnohopohledovost
- důraz byl kladen na dynamiku a fantazii
- básnický prostředek: **volná asociace** představ, pomocí níž chtěli vyjádřit jakési „nadsutečno“
- nový typ básně: **pásmo**

Dadaismus

- pro pochopení je nutná spoluúčast čtenáře

Futurismus

- počátkem 1. sv. války
- 1. směr, který rozrušuje tradiční formy literatury
- > základ moderních uměleckých směrů
- manifest vydán ve Francii – **Marinetti**
 - kubofuturismus
 - egofuturismus

Expresionismus

- nechce popis skutečnosti
- odmítá impresionismus, realismus, naturalismus
- iracionální směr
- základem je, jestli se líbí nebo nelíbí, jde o prožitek
- využití barev jazyka, těžko se překládají, mají obsah, cinické, často nihilistické
- vrací se ke klas. náboženství a nastolení nového věku lidí
- E. Mung – položil základy tohoto směru v Německu
- pesimistické : skupina Die Brücke
- optimistické : skupina Der blaue Reiter

- báseň: hra, náhoda, improvizace
- **absolutní báseň** – jde o zvuk a hudebnost básně
- vznikl během 1. Sv. války – v Evropě – fungoval jen během války
- v Americe až do r. 1923 (přenesen během emigrace)
- předstupeň surrealismus
- vznikl ve Švýcarsku (během války neutrální = cíl imigrantů)
- revolta proti společnosti, tehdejší morálce
- odmítání muzeí, škol, galerií – život je samé prázdno, naprostá improvizace
- 1918 – **Tristan Tzara** - sepsání manifestu **DATA** (ospravedlní se od politického nařčení)

Surrealismus

Apollinaire, Breton

- snažil se být jen přepisem podvědomí -> čtenář si musí představit stav v jakém byl pisatel, jinak je dílo nesrozumitelné
- jejich básně se ve většině případů nerýmují
- **čistý psychický automatismus** – rychlý zápis představ, bezděčné psaní
- Freudova psychoanalýza silně ovlivnila tento směr
- tři manifesty (23, 29, 42)

Francie

Guillaume Apollinaire

- zemřel na španělskou chřipku
- polská státní příslušnost
- bojoval během 1. sv. války
- cílevědomý, měl dobré studijní úspěchy, studoval i v Berlíně
- později psal i divadelní hry
- zviditelnil se mimo jiné vězením za údajnou krádež sošek z Louvru
 - musel opustit Paříž, narukuje do války (na truc, že se rozešel se svou přítelkyní), do dělostřeleckého pluku, po úrazu střeplinou do spánku podstoupil těžkou operaci a ochrnl na půl těla => vyznamenán => dostal francouzské občanství
- zavádí kaligramy, své vydal v básnické sbírce **KALIGRAMY**

ALKOHOLY - vyvrcholení jeho snahy o vytvoření nového básnického jazyka a vyjádření rytmu moderní doby

PÁSMO

- volné asociace => žádný epický děj, nejsou významově propojené
- samostatná dlouhá báseň, stala se vzorem pro řadu básníků
- zrušení interpunkce
- každý verš začíná velkým písmenem
- subjektivní vs. objektivní pocity
- překládal Nezval, Čapek
- navázali i čeští autoři: Wolker – **SVATÝ KOPEČEK**, Nezval – **AKROBAT**, Biebel – **NOVÝ IKAROS**

PRSY TIRÉZIOVY

- podtitul surrealistické drama (poprvé se objevuje název surrealismus)
- u nás uvedena brzy po napsání (osvobozené divadlo), nebylo ale pochopeno (jen 6 repríz)

- přeložil Jaroslav Seifert, hudba E. F. Burian
- spíše než o drama jde o libreto nebo scénář pro divadelní hru. Autor zde totiž pomíjí všechny stavební prvky tradičního dramatu (děj, charakter, dramatický konflikt)
- Děj se odehrává v Zanzibaru (Afrika), hrdinka je feministka Terezie, která odmítá úděl matky, proto odhodí prsa a stává se mužem Tiréziem. Opuštěný manžel zplodí během dne více než 40 000 dětí.

André Breton

- studoval psychoanalýzu a teorii snů Freuda -> bezděčné psaní
- **MANIFEST SURREALISMU**
- těsně před 2. sv. válkou pořádá velkou výstavu surrealismu

MAGNETICKÉ POLE – básnická sbírka

NADJA

Max Jacob

- básník, prozaik malíř
- po studiu byl učitelem hudby, dělníkem.
- s Apollinaiem a Salmonem vytvořil směr literatury – kubismus
- nacisté jej zatkl jako Žida, zemřel v koncentračním táboře
- psal básně, povídky, romány, divadelní hry, eseje, meditace.
- poezie se mu jevila jako jediná možná odpověď na život.
- v poezii kladl důraz na obrazy, jinak sblížuje verš s prózou, píše ve volném verši

Tristan Tzara

- narodil se v Rumunsku, poté působil v Paříži
- zakladatel dadaismu

Sbírky: **ZEMĚ NA ZEMI, PŘIBLIŽNÝ ČLOVĚK**

Eseje: **DIALEKTIKA POEZIE**

Itálie

Filippo Tommaso Marinetti

- básník, prozaik a dramatik, zakladatel a teoretik futurismu
- studoval v Paříži

(1909) **MANIFEST FUTURISMU**

Básnické sbírky

ZKÁZA

OSVOBOZENÁ SLOVA – v 1. části texty, pravidla futurismu, ve 2. části pravidla, která se mají uplatnit

SOPKY

Amerika

Ezra Pound *imaginismus*

- pocházel z movité rodiny
- polyglot, převážně románské jazyky, ale i japonština, nebo čínština
- rodinu donutil, aby mu zaplatili studijní pobyt v Evropě
- překládal (-> přináší inspiraci)

- snažil se překládat díla zapadlých autorů

CANTOS

- básně, zpěvy : inspirováno světovou literaturou, historií, chce spojit historii a tradice se současností. Jak je svět bohatý a je třeba hledat souvislosti. Citace z mnoha děl. Pro čtenáře těžko pochopeno => vydává rozsáhlé vysvětlivky
- celkem 30 rozsáhlých a komplikovaných básní

Robinson Jeffers

- básník, myslitel, epik, lyrik, baladik, vizionář, realista, tragik
- jeho přítel a překladatel byl český básník a překladatel Kamil Bednář
- tvorba i život je spojena s nespoutanou přírodou, divokými živly, rozbouřeným oceánem
- kritizoval civilizaci, byl antimilitarista

BÁSNĚ Z JESTŘÁBÍ VĚŽE, MAJÁK V BOUŘI

Tomas Stearns Eliot

- držitel Nobelovy ceny
- zakladatel básnického modernismu
- původem američan, z bohaté rodiny, pracoval v Anglii
- byl polyglot
- na začátku 1. Sv. války se usazuje v Londýně, občanství získává ve 30. letech
- živil se jako učitel, později dostal nabídku práce v bance, ale tam byl značně zatížen, až se z toho zhroutil
- po návratu z nemocnice se už dává jen na dráhu literárního umělce
- zakládá časopis CRITERION, zde píše řadu vlastních článků, projevuje se jako velký kritik
- nejvýznamnějším dílem je **PUSTINA**
 - styl: proud vědomí, volné asociace
 - ač básničtější než Pound, i tak je potřeba k jeho dílu vysvětlivek

ČTYŘI KVARTETY – rozsáhlé básně vztahující se k místům, kde byl

VRAŽDA V KATEDRÁLE – divadelní hra, která se hraje dodnes

Anglie

William Butler Yeats

- irský básník, přestěhovali se do Londýna
- uznával symbolismus, dekadenci
- obdržel Nobelovu cenu
- narodil se v rodině právníka a významného malíře portrétů
- básnické sbírky: **OISINOVO BLOUDĚNÍ**

VĚŽ, TOČITÉ SCHODIŠTĚ A JINÉ BÁSNĚ - vrcholné autorovy básnické sbírky, postavené na tradiční, často mystické symbolice (labuť, jednorožec, jezdec, tanečnick) a na napětí mezi okultismem a vlastenectvím

Německo

George Trakl

- rakouský raně expresionistický lyrický básník
- nedokončil gymnázium a stal se z něho lékárník
- během I. světové války se dostal do Haliče, kde se po bitvě u Grodku musel bez léčiv starat o devadesát těžce raněných
- navíc bezmocně sledoval sebevraždu jednoho z pacientů a časté popravy dezertérů.
- nervózní doba a prostředí jej dohnaly k pokusu o zastřelení sebe samého. Po neúspěšně vykonané sebevraždě skončil v krakovské nemocnici, kde později zemřel na předávkování kokainem.
- dílo vycházelo z dekadentních pocitů impresionismu a vyvíjelo se k citově vzrušenému expresionismu
- své symbolistické básně napsal pod vlivem Charlese Baudelaira

BÁSNĚ, 1913

ŠEBESTIÁN VE SNU, 1914

TROSKY KŘÍDEL IKAROVÝCH

Rusko

Futurismus

Velemir Chlebnikov

- ruský básník, představitel a „mluvčí“ **futurismu**
- měl problémy s režimem, byl agitátor
- vymýšlel a používal neexistující slova, neobvyklé výrazy
 - > vytvořil **zaumný** („zarozum“) **jazyk** – časem jej upravil a vytvořil z něj záležitost, která se stala vzorem pro Evropu
- básně neměly politický motiv
- umírá na otravu krve během služby v armádě

ČMÁRANICE PO NEBI – básnická sbírka

Vladimir Majakovskij

- žil v Moskvě, spáchal sebevraždu
 - pocházel z rodiny chudé šlechty
 - byl oblíbeným básníkem revoluce, přiklonil se ke **kubofuturismu**
 - vytvořil tzv. **stupňovitý** verš
 - žil s jedním manželským párem
- JÁ** – 1. básnická sbírka
- průkopník avantgardy, experimentální poezie
 - pracoval na satirických plakátech v OKNA RASTA, doprovázeno poemami
 - např. poem **150 000 000** a **V. I. LENIN**
 - psal satirické komedie **ŠTENICE**, drama **MYSTERIE BUFFA**

Akméismus

- literární směr v Rusku ve 20. letech, který odmítal symbolismus a zdůrazňoval jasnost básnického Jazyka
- tzv. dokonalá literatura

Nikolaj Gumiljuv

- zakladatel akméismu

Anna Achmatovová

- hlavní představitelka akméismu, zakladatelem byl její manžel Nikolaj Gumiljov
- pochází ze vzdělané rodiny – otec inženýr
- vystudovala práva a filozofii
- žila v Paříži
- také pronásledována, jako většina ruských básníků, tajnou policií; v Rusku nesměla publikovat
- tři manželé
- básnické sbírky: **RŮŽENEC, VEČERY**

Osip Mandelštam

- novoklasicistický básník, esejista a literární kritik
- spolu s Gumiljovem jeden ze zakladatelů ruské literatury akméismu.
- studoval na univerzitách v Sorbonně a v Heidelbergu
- v existenciálně zabarvené politické lyrice tlumočil tragédii nezávislého umělce - proto bylo během Stalinovy diktatury publikování jeho děl zakázáno
- v prózách tíhl k surrealismu

* **HALAS DOBY** , 1925

* **JITRO AKMÉISMU**

* **KÁMEN** 1913

* **KAMENY, SMUTKY, SNY**

* **O POEZII**, 1928

* **PROMÉTHEUS**

* **PRÓZY**

* **VERŠE**

* **VORONĚŽSKÉ SEŠITY**

Exil

Marina Cvetajevová

- ruská básnířka, dramatička, prozaička, esejistka
- matka jí brzy zemřela, pokusila se i o sebevraždu
- manžel se vymezoval vůči revoluci a po válce musel odejít do emigrace (ale jí řekli, že zemřel)
- měla dceru a syna
- manžel odešel do Prahy, a tak za ním odešla a žili zde tři roky
- ovlivněna českým prostředím napsala poemu **ZADNÍ SCHODIŠTĚ**
- poté odešla do Paříže, ale emigrantská společnost ji nepřijala a o pár let později se dozvěděla, že její manžel je tajný agent ruské policie, a tak se vrátili do Ruska
- v Rusku ale jejich děti zajali, manžela popravili a sama spáchala sebevraždu

VERŠE ČECHŮM

- reaguje na Mnichovskou smlouvu
- podporuje Čechy k hrdosti
- ovlivněna akméismem, futurismem, básně byly spíše intelektuální, často užívala archaická slova, a neologismy

HORY, KONCE – poemky

FAIDRA, KONEC CASANOVY

KRYSAŘ

